

Elemente de patrimoniu cultural imaterial.

Fișe de inventar

„**D**acă nu este înviere a morților, nici Hristos n-a înviat. Și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică este și credința voastră. Ne aflăm încă și martori mincinoși ai lui Dumnezeu, pentru că am mărturisit împotriva lui Dumnezeu că a înviat pe Hristos, pe Care nu L-a înviat, dacă deci morții nu înviază, căci dacă morții nu înviază, nici Hristos n-a înviat. Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră, sunteți încă în păcatele voastre. Și atunci și cei ce au adormit în Hristos au pierit. Iar dacă nădăjduim în Hristos numai în viața aceasta, suntem mai de plâns decât toți oamenii. Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură (a învierii) celor adormiți”, învață marele între apostoli Pavel, în **Epistola întâia către Corinteni, XV, 13-20.**

Învierea lui Hristos și a oamenilor este dogma centrală a creștinismului, iar sărbătoarea Învierii este cea mai mare sărbătoare creștină. În calendarul ortodox, această sărbătoare este însoțită de postul premergător, numit Postul Mare, fiind precedată de săptămâna Mare, urmată de săptămâna Luminată și de alte sărbători, cum ar fi Înălțarea Domnului și Pogorârea Duhului Sfânt, Cincizecimea sau Rusaliile. Este o perioadă specială, de doliu, în cursul Postului Mare și de mare bucurie, după Înviere.

Toate aceste sărbători creștine generează și în calendarul popular un ciclu de sărbători pascale, din a căror diversitate vom prezenta doar câteva care sunt mai importante și mai prezente în calendarul popular actual.

Aspecte din timpul arderii focului la Urlăria, Oltenița, jud. Călărași, fotografie de Marilena Nitu

Urlăria**Elementul de patrimoniu cultural imaterial:** Urlăria.**Termen standard:** Urlăria.**Denumiri locale/regionale:** Urlăria, Urlălia.**Areal de manifestare:** județele Călărași și Ialomița.

Descriere sumară: În sud, la Călărași, se merge cu prăjituri, tort și alte bunătăți la nași sau la părinți, strigându-se: „Urlăria! Urlăria! Urlăria, c-a murit baba Maria!”, pentru alungarea spiritelor rele, dar și pentru că se lasă sec de ouă și brânză și începe Postul Mare. Tot în această zi, a Lăsatului de Sec, copiii și tinerii fac focuri din cauciucuri și petrec în jurul focului, în Ialomița. Pe alocuri, între ei se încheagă un dialog similar strigării peste sat, în care sunt ironizate fetele bătrâne și flăcăii care nu au avut curajul să întemeieze familii.

Practicanți: copiii și tinerii.**Categorie de vârstă:** copii și tineri până la vârsta căsătoriei.**Sexul:** masculin.**Categorie socioprofesională:** diverse categorii socioprofesionale.**Naționalitatea:** română.**Starea actuală a elementului** (viabilitate, pericole): Elementul de patrimoniu este încă viu, dar mai puțin practicat ca în trecut.

Cenușotcile și nuntașii din alaiul Boului împănât, Mănăstirea, comuna Mica, jud. Cluj, 1995,
foto Narcisa Știucă

Drac și fete purtând podoaba boului, Căianu Mic, jud. Bistrița-Năsăud, foto Mihai Pavelescu

Sărindarul din Postul Mare

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Sărindarul din Postul Mare.

Termen standard: Sărindarul din Postul Mare, sărindare, soroace.

Denumiri locale/regionale: sărindare, în sudul țării; pomenirea morților în Postul Mare.

Areal de manifestare: Întreg teritoriul românesc.

Descriere sumară: În perioada Postului Mare, timp de șase săptămâni, în bisericile de mir și în mănăstiri, se face Pomenirea morților, sâmbăta, când se săvârșește Sfânta Liturghie cu Parastas. La începutul postului, se duce la biserică un borcan cu grâu (arpacaș) și/sau cu zahăr. Femeile pregătesc diverse alimente de post, care se împart după slujirea parastaselor, în fiecare sâmbătă. De Bunavestire se împarte pește, fiind zi de dezlegare. În sudul țării, dar și în Moldova, se face și câte o colivă. Alimentele ce urmează a fi împărțite se stropesc cu vin, care se dă și el de pomană săracilor sau celor din familie. Se dă la altar și un pomelnic cu morții din neam, care se pomenește în zilele de sâmbătă, în toată această perioadă.

Dezlegarea Sărindarelor se face în Joia Mare sau mai ales, în Sâmbăta lui Lazăr, când este obligatoriu a se face o colivă din grâul/zahărul dus la biserică la începutul acestei perioade. Cei din familie au datoria de a se ruga mai mult pentru cei morți în această perioadă și de a aduce la altar cele necesare pentru săvârșirea Sfintei Liturghii: prescuri, vin, lumânări, tămâie.

În cultul actual al morților, este obiceiul ca sărindarul să se dea mai mult în Postul Mare, această perioadă a anului fiind recunoscută drept una de pomenire mai cu dinadinsul a morților. În practica Bisericii însă, sărindarul este pomelnicul care se dă la biserică pentru a fi pomenit 40 de zile, acest lucru fiind posibil în toate posturile mari, iar la mănăstiri, unde slujba se săvârșește zilnic, în orice perioadă a anului. Din practica actuală, sunt cunoscute drept sărindar practicile legate de cultul morților în Postul Mare.

Există chiar și obiceiul necanonic de a-și „purta sărindarele” de viu; până la parastasul de șapte ani, care se face după ce moare un om. Acesta, fiind încă în viață, și le face singur, cu pomenile necesare. Obiceiul este practicat mai ales în sudul țării, în Oltenia.

Practicanți: mai ales femeile, dar nici bărbații nu sunt excluși.

Categorie de vârstă: orice categorie de vârstă.

Sexul: feminin și masculin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: română.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Elementul este unul viu și practicat, sub o formă sau alta, sub o denumire sau alta, pe tot teritoriul țării. Dat fiind că este un obicei creștin, care ține de cultul morților, dar și de practica bisericii, are toate șansele să dăinuiască.

Închistritul ouălor

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Închistritul ouălor.

Termen standard: Încondeiatul ouălor.

Denumiri locale/regionale: Închistritul ouălor, încondeiatul ouălor, ouă muncite.

Areal de manifestare: Cu precădere, în Bucovina, dar și în Vrancea și în zona Branului.

Descriere sumară: Ouăle închistrite sunt simbolul Mântuitorului, care a ieșit din mormânt și a înviat, precum puiul din găoace. În Bucovina (și nu numai) ele se numesc și „ouă muncite”, dedicând strădania de a le face frumoase patimilor pe care le-a suferit Hristos pentru lume.

Tehnica diferă în funcție de zonă, timp, creatorul popular. Cea mai apropiată de tradiție este încondeierea prin acoperirea succesivă cu ceară, apoi scufundarea oului în diferite băi de vopsea: întâi galben, apoi roșu, verde, albastru, negru. Cea mai răspândită și mai renumită tradiție a încondeiatului ouălor este în Bucovina. Mai întâi,

Ouă închistrite din Bucovina, după tehnica tradițională; fotografie de Iuliana Băncescu

Înroșirea ouălor la Ciocănești, jud. Suceava; fotografie de Iuliana Băncescu

aici se încondeiau ouă crude, apoi fierte, iar azi se închistresc ouă golite de conținut. Instrumentul cu care se „scriu” ouăle se numește chișiță (un vârf ascuțit de tablă de aramă, fixat într-o măciulie a unui băț plat). Tehnica tradițională spune că la încondeiat se mișcă oul, iar nu instrumentul. Acum se mai folosește și penița, în cazul încondeierii ouălor cu tuș.

În ornarea ouălor se folosesc motive geometrice, fitomorfe sau zoomorfe. Dintre ele amintim romburi, triunghiuri, zig-zag-uri, puncte, frunza de stejar, bradul, floarea de măceș, grâul, „coarnele berbecului”, peștele, cerbul (coarnele cerbului), steaua magilor, cărarea (calea) rătăcită, cârligul ciobanului, crucea Paștelui etc. Mai nou, se întâlnesc icoane pictate pe ouă sau în interiorul lor. Tot un motiv tradițional îl constituie încondeierea cu încrețeli (motive ornamentale) de pe cămășile populare.

Ouă încondeiate cu ceară arsă din Bucovina; fotografie de Iuliana Băncescu

Ouă încondeiate cu icoane; fotografie de Iuliana Băncescu

Tehnica tradițională de încondeiere a ouălor în Bucovina;
fotografie de Iuliana Băncescu

Se mai întâlnesc și alte motive: șarpele, grebla, furca, ciuboțica cucului, hora, cloșca cu pui, coada rândunicii, laba găștei, colțul porcului, strugurele, cireșica, floarea păștii, fierul plugului, cheptenul, frâul, ferestruica etc., prezente, mai nou, în zona Branului. Dar se mai încondeiază ouă și în Vrancea (în tehnica cu ceară colorată), în Oltenia etc.

În ziua de azi se întâlnesc și alte tehnici: încondeierea cu ceară colorată, cu ceară arsă în diferite grade, cu tușuri, „broderia spartă” pe ou etc. La urmă, ouălor li se dă luciu cu lac industrial sau, dacă sunt făcute pentru casă, cu slănină de porc.

Însă tradiția generală a românilor este înroșirea ouălor, o adevărată marcă identitară și îndeletnicire specială a fiecărei gospodine pentru Joia Mare.

Ouă încondeiate cu mărgelă; fotografie de Iuliana Băncescu

Practicanți: femeile.

Categorie de vârstă: orice categorie de vârstă.

Sexul: feminin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: română, huțulă, ucraineană.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): În cultura populară actuală, ouăle împistrite sunt, mai mult, obiecte de artă. Este o adevărată industrie a încondeierii ouălor, care constituie mândria Paștelui bucovinean. Ele sunt vândute și peste hotare, fiind deosebit de apreciate și de străini. De aceea, obiceiul are toate șansele să continue și în viitor.

Pușcatul cu carbid

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Pușcatul cu carbid.

Termen standard: pușcatul cu carbid.

Denumiri locale/regionale: pușcatul cu carbid, trastia (la Abrud).

Areal de manifestare: în Apuseni, în special în zona Abrud, Bucium, Roșia Montană, Câmpeni și pe valea Arieșului; obicei consemnat și în Cavnic, județul Maramureș și pe Valea Jiului.

Descriere sumară: Obicei pascal, se desfășoară în Săptămâna Mare sau Săptămâna Patimilor cum mai este numită, până la Slujba de Înviere, inclusiv. Pe alocuri, de exemplu, la Câmpeni, se desfășoară pe tot parcursul Postului Mare; la început, mai rar, apoi, mai des. Are funcția de îndepărtare a spiritelor rele și anunțarea Învierii Domnului. Pe Valea Arieșului, unde este obiceiul cu Toaca, se spune că pușcatul, care, în multe locuri, se desfășoară chiar în curtea Bisericii, are rolul de a păzi Toaca. Mai nou, obiceiul constituie o distracție a tinerilor.

Vechimea obiceiului nu este cunoscută în mod cert; probabil că se pușcă cu carbid de câteva zeci de ani încoace, însă obiceiul a devenit, cu timpul, unul statornic.

Carbidul este carbură de calciu, substanță utilizată în fabricarea acetilenei.

Țevile utilizate la pușcat sunt pregătite special și pot fi folosite ani de zile. Sunt înfundate cu un cep de lemn sau cu o tablă groasă care este sudată în partea care va reprezenta baza. Puțin mai sus este realizat un orificiu pe unde se va da foc carburii de calciu. Carbidul este introdus în țeavă și se adaugă puțină apă pentru a se forma vaporii care vor lua foc și vor produce un zgomot asurzitor la contact cu flacăra. Cantitatea de apă trebuie bine stabilită, pentru că dacă se adaugă prea multă sau prea puțină, țeava nu va pușca sau va pușca foarte încet. În lipsa carbidului, în unele zone, se folosește la pușcat oxigen și gaz. Aceste țevi sunt așezate la 20-30 cm distanță între ele în partea de jos și la o distanță mai mare în partea de sus, asemeni tunurilor, pe o instalație făcută din lemn. O țeavă funcționează, în acest mod, de la cinci până la 10 pușcături, după care, pentru a fi refolosită, trebuie curățată de compozitul de carbid rămas în ea.

Obiceiul, în sine, constă în efectuarea împușcăturilor diferit, de la o localitate la alta, deși tehnica este aceeași. Pe Valea Arieșului el este asociat cu păzitul toacei. Tinerii confecționează o toacă sau o iau pe cea de la biserică, pe care o păzesc din Vinerea (Joia) Mare până la Înviere (sau a doua zi de Paști), ca să nu o fure altă ceată de băieți sau bărbații căsătoriți. În cazul în care toaca este furată, cei care o păzesc pătesc o mare rușine. Răscumpără toaca, pierde cinstea de a organiza jocul și suportă cheltuiala acestuia.

În prezent, sunt și tineri care pușcă dintr-o singură țeavă sau doar din câteva. Unde ajută și autoritățile locale sau unde organizatorii au mai mulți bani, în special pentru carbid, sunt mai multe țevi și obiceiul este mai spectaculos, dar și organizarea trebuie să fie mai bună. Tinerii organizează adevărate tabere, ca să poată rezista unei nopți lungi de pușcat.

Practicanți: tinerii satului.

Categorie de vârstă: tineri cu limite de vârstă neprecizată.

Sexul: masculin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: română.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Obiceiul se practică la scară mai mică decât în trecut, datorită, mai ales, lipsei carbidului care este mai greu de procurat și care, în trecut, se găsea din belșug la exploatările miniere; depopularea satelor, cum ar fi Roșia Montană, contribuie și ea la scăderea obiceiului în zilele noastre. Obiceiul și-a pierdut din semnificații, devenind doar o distracție a tinerilor. Acolo unde autoritățile locale se implică, obiceiul este mai spectaculos și are speranța de a dăinui mai mult, mai ales că, pentru a procura carbidul, este nevoie de sume consistente.

Focurile de Joimari

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Focurile de Joimari.

Termen standard: Focurile de Joi Mari.

Denumiri locale/regionale: Focurile de Joi Mari, focurile morților, încălzitul moșului, în Bucovina (obicei practicat sub formă de divertisment, dar cu semnificații uitate).

Areal de manifestare: Nord-vestul județului Dolj, la confluența cu Mehedinți; obiceiul se practică mai mult în Oltenia și în Banat; în Bucovina, zona muntoasă.

Descriere sumară: În ziua de Joia Mare se face ultima pomenire a morților din Postul Mare. Se spune că de Joimari se deschid mormintele, cerurile, raiul și iadul și ies sufletele morților, să prăznuiască Paștile cu cei vii. Se crede că aceste suflete stau pe lângă casele lor până la Moșii de Rusalii, când li se face din nou pomenire și când se întorc de unde au venit cu ceea ce au căpătat milostenie de la cei vii. Deoarece vremea nu este prea caldă în această perioadă, se fac focuri pentru cei morți (ca să se încălzească și să aibă lumină) în curți sau grădini și/sau la mormânt și în cimitire. Se spune că ele închipuie focul pe care l-au făcut slujitorii lui Caiafa în curtea arhierească, să se încălzească la el, când Iuda l-a vândut pe Hristos, sau focul unde a fost oprit Sfântul Petru, când s-a lepădat de Hristos.¹ Pentru aprinsul acestor focuri, se folosesc arbori sacri, asociați cu cultul strămoșilor, cum ar fi bozul uscat sau lemnul de alun, rupte cu mâna și nu tăiate cu secura. În jurul focului, se pun atâtea scaune, câți bărbați sunt în casă, iar pe ele se pun ulcele cu apă, împodobite cu frunze verzi, deasupra cărora se pune câte un colăcel, lucruri care se împart pentru morți. Se mai împart și alte alimente, dar neapărat, câni, iar morților li se face pomenire la biserică. La morminte se bocesc morții de către femei. De asemenea, se dă apă de pomană sau se varsă pe mormânt, iar pentru morți se aprind lumânări. Pentru morții care nu s-au pomenit, din neștiință, se face un colac numit uitata. În funcție de localitate, obiceiurile diferă.

Practicanți: femeile.

Categorie de vârstă: oricare.

Sexul: feminin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: română.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Elementul este practicat mai ales în Oltenia, ca parte a obiceiurilor de pomenire a morților din Joia Mare, care mai cuprind milostenie și pomenirea la biserică. Astfel s-a conservat și credința în eficiența ritualului, care este în scădere, în prezent. Obicei practicat pe o arie restrânsă, dar încă viu.

¹ I. Nicolau, Credințe și superstiții românești, Ed. Humanitas, Buc., 2000, p. 107.

Salcia de Florii

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Salcia de Florii.

Termen standard: Salcia de Florii.

Denumiri locale/regionale: luatul salciei de la biserică.

Areal de manifestare: pe tot teritoriul României.

Descriere sumară: Duminica Floriilor (numită și a Stâlpărilor) marchează momentul primirii triumfale pe care i-a făcut-o mulțimea Mântuitorului, la intrarea în Ierusalim. În această zi este obiceiul de a se sfinți, la biserică, ramuri de salcie, care simbolizează stâlpărilor de finic cu care mulțimea l-a întâmpinat pe Hristos. O legendă, pe care am întâlnit-o atât în Bucovina, cât și în Maramureș, spune că salcia a fost aleasă și binecuvântată, pentru că și-a plecat crengile, oferindu-i o ramură Maicii Domnului, care mergea spre Golgota și voia să-i ducă Fiului Ei răstignit o cunună fără de spini. Aceste ramuri sfințite se țin în mână, cu evlavie, până după Sfânta Liturghie. Apoi sunt duse acasă și se ating cu ele vitele, ca „să crească și să înflorească precum mâțișoarele”. În cursul anului, salcia se păstrează, o vreme, la icoane, făcută cerc, deasupra ușii apartamentului, la porți, apoi se arde. Se crede că este bună de leac. Când fulgeră și trăsnește, se aprinde, pentru izbăvirea de frică.

Practicanți: toți românii.

Categorie de vârstă: toate categoriile.

Sexul: feminin și masculin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: română.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Obiceiul este viu și practicat de toate comunitățile de români. Fiind legat de Biserică și de credința neamului, are șanse să fie perpetuat multă vreme.

Lăzărelul

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Lăzărelul.

Termen standard: Lăzărelul, Lazărul.

Denumiri locale/regionale: Lăzărel, Lăzărică, Lazăr, Lăzărița.

Areal de manifestare: județul Giurgiu și foarte rar, în alte locuri; la grecii din Izvoarele, jud. Tulcea.

Descriere sumară: Femeile fac plăcinte, ca să nu moară de dorul lor, așa cum se crede că a pățit Lăzărel (Lăzărică). În șesul Munteniei și, mai rar, în Dobrogea, fetele umblă cu Lăzărița (Lăzărelul). Colindă din casă în casă, în timp ce mireasa (Lăzărița) merge înainte și înapoi în cercul lor, cântând cântecul lui Lazăr. Se spune că Lazăr i-a cerut mamei să-i facă azimă, dar ea a refuzat. Apoi el a plecat cu oile, s-a suit în copac să le scuture frunze și, căzând, a murit. Surorile lui l-au scăldat în lapte dulce, apoi l-au înmormântat. Colindul se sfârșește cu bocirea lui Lazăr de către surori și de mireasă. Obiceiul este întâlnit și astăzi, destul de rar.

Practicanți: fetele.

Categorie de vârstă: până la 14 ani.

Sexul: feminin.

Categorie socioprofesională: eleve.

Naționalitatea: română, greacă și bulgară.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Elementul se practică mai rar, mai ales în județul Giurgiu și la grecii din Izvoarele (județul Tulcea). Implicarea autorităților culturale ar mai putea să-l salveze sau să-l reînvieze și în alte locuri.

Obiceiuri de Florii din zona Giurgiu

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Obiceiuri de Florii din zona Giurgiu.

Termen standard: Salcia, Floriile, Arătatul Său, Buieniții.

Denumiri locale/regionale: Salcia, Floriile, Arătatul Său, Buieniții.

Areal de manifestare: în județul Giurgiu, localitățile Vărăști, Pietrele, Iepurești, Greaca, Ghimpați, Copaciu, Băneasa, Hotarele, Valea Dragului și Herești.

Descriere sumară: În zona județului Giurgiu există mai multe obiceiuri de primăvară, practicate încă, sub influența comunității bulgare din acest loc. **Arătatul Său** este practicat la Vărăști, în dimineața sâmbetei lui Lazăr: copiii spun o colindă, pun salcie la fereastră și sunt răsplătiți cu ouă, uneori și cu bani. În localitățile Greaca, Hotarele, Herești și Valea Dragului, un obicei similar poartă numele de **Salcia** sau **Floriile**.

Buieniții, un obicei al bulgarilor din aceeași zonă, este practicat de o ceată formată din șapte fete, dintre care cea mai înaltă este *buienițul*, iar celelalte șase se împart în două cete și-i colindă gazdei, pe umărul căreia *buienițul* a pus o batistă. Sunt dăruite cu ouă, iar în batistă gazda le pune bani.

Practicanți: copiii, mai ales, fetele.

Categorie de vârstă: copii sub 14 ani.

Sexul: feminin și masculin.

Categorie socioprofesională: nu este cazul.

Naționalitatea: română și bulgară.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Obiceiurile sunt încă vii și practicate. La Herești, se organizează, în fiecare an, un festival al lor care contribuie la buna conservare și în satele de origine.

Udatul de Paști

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Stropitul fetelor de Paști.

Termen standard: Stropitul fetelor, udatul fetelor.

Denumiri locale/regionale: Stropitul fetelor, udatul fetelor, locsolas, în limba maghiară.

Areal de manifestare: Transilvania, Banat, mai rar, Bucovina, în comunitățile catolice; obiceiul a fost preluat și de ortodocși.

Descriere sumară: Tradiția spune că o fată creștină mergea la târg să vândă ouă. Pe drum, s-a întâlnit cu o fată păgână, care voia să le cumpere. Creștina i-a vorbit despre credința în Dumnezeu și a vrut să o convingă să se creștineze. Păgâna însă i-a răspuns că se va creștina numai dacă ouăle creștinei se vor face roșii, ca mărturie pentru credința pe care i-a propovăduit-o. Iar ouăle s-au făcut roșii. De emoție, ambele fete au leșinat, iar trecătorii le-au udat cu apă, pentru a-și reveni. De aici se spune că a plecat tradiția udatului de Paști.

Obiceiul este încă viu în zona Transilvaniei, dar se practică, pe alocuri și în Bucovina și în Banat. Se performează în a doua zi de Paști de copii și de băieți. Primii vin la udat copiii, în dimineața de luni a Paștelui, la rude, vecine sau colege, uneori însoțiți de tați sau bunici, fiind dăruți cu ouă roșii, prăjituri și bani. În restul zilei, merg băieții la udat. După tradiționalul *Hristos a înviat*, băiatul spune că i-ar fi sete și scoate o ulcică cu apă pe care o varsă fie pe gâtul fetei, fie pe fața ei, rostind: „Să-ți fie inima curată ca apa și ea să te ferească de orice boală”.

Înainte de a cere fetelor încuviințarea să fie stropite, băieții spun o poezie veselă, presărată cu glume. Formule rostite la udat: „Am

auzit că aveți un trandafir frumos, am venit să-l udăm, să crească, să înflorească și mulți ani să trăiască", „În grădină, fir cu fir, s-a ivit un trandafir. Trandafirul s-a uscat, pe Bârgău noi l-am udat.". Se rostesc și alte formule create pe loc de băieți.

În ziua de astăzi, se practică udatul cu parfum, în loc de apă. Băieții se străduiesc să le impresioneze cu un parfum scump pe fetele pe care le stropesc. Băiatul primește câteva ouă roșii și este invitat la masa pascală. Se spune că udătorii trebuie să fie atenți la hainele cu care sunt îmbrăcați și la versurile pe care le rostesc, deoarece în casă poate să fie viitoarea lor soție.

Sunt udate și femeile. Ca să fie frumoase, sănătoase și să miroasă tot anul ca florile de primăvară. Obiceiul are și semnificația unui rit de fertilitate.

Practicanți: tineri aflați la vârsta căsătoriei; copii.

Categorie de vârstă: copii și tineri.

Sexul: masculin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: săsească, maghiară, apoi și română.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Destul de rar se mai practică udatul fetelor cu apă. În prezent, se udă cu parfum mai mult. În unele locuri din țară, udatul se practică, mai nou, la biserică. Se crede, pe alocuri, că este rușine să umbli pe la case cu stropitul și de aceea, tradiția începe să scadă.

Gurbanul

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Gurbanul.

Termen standard: gurbanul.

Denumiri locale/regionale: gurbanul.

Areal de manifestare: la rudari, în special județele Olt, Dolj, dar și Giurgiu.

Descriere sumară: Ritual vindecător de boli, Gurbanul se performează la Sfântul Gheorghe sau la Ispas, pentru cei bolnavi sau drept mulțumire pentru cei care s-au vindecat miraculos. Se spune că au acces la obicei doar cei curați la suflet și la trup, cei care au ținut postul. La garduri și la porți, se pun ramuri verzi, de salcie sau plop, ca

să țină departe relele de gospodărie. Se ia, după tradiție, un miel alb, cumpărat fără tocmeală, se face o groapă mare, în care acesta se sacrifică.

Peste noapte, se atârână de creanga unui copac, sub care se pune iarbă, ca sângele să se scurgă acolo și este păzit întreaga noapte, ca să nu se atingă de el ceva necurat. La ivirea zorilor, se fierb și se toacă mațele bine curățate, se pun în burta mielului cu verdeață și o turtă coaptă în jar, apoi acesta se pune la rumenit în jar sau la proțap. Se stropește, din când în când, cu ramuri de salcie înmuiate în apă sărată. Se face și o ciorbă din măruntaiele mielului, precum și pâine, coaptă direct în spuză.

Când mielul este gata, un predicator mai bătrân, sau un bărbat îi ia căpățâna și strigă de trei ori ruga, cam în acest fel: „Voi, sfintelor, bunelor, milostivelor, cocoanelor, frumoaselor, aduceți-vă aminte de (Cutare), dați-i snaga și puterea, și virtutea, și vederea. Că el (ea) vă preznicește din an în an c-un berbec gras, c-un cuptor de pâine și o butie de vin. Ce-au urat ai bătrâni, să fie deplin. Amin!”.

Apoi începe ospățul. Resturile care rămân nu se mai consumă, ci, alături de mizeria de la curățatul mielului, se îngroapă toate în groapa în care acesta a fost sacrificat.

Se spune că celor bolnavi sau vindecați miraculos li se arată în vis ceea ce trebuie să facă și cum să officieze ritualul purificator - să fiarbă mielul, să-l coacă în jar sau la proțap.

Practicanți: comunitatea rudarilor.

Categorie de vârstă: în afară de copii, orice categorie de vârstă.

Sexul: feminin și masculin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: rromă.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Elementul de patrimoniu este încă viu și destul de practicat în comunitatea de rudari. Încă există credința în puterea obiceiului, ceea ce dă garanția că acesta va mai continua.

Înstruțatul boului de Rusalii

Elementul de patrimoniu cultural imaterial: Înstruțatul boului de Rusalii.

Termen standard: Înstruțatul boului de Rusalii.

Denumiri locale/regionale: înstruțatul boului, împănatul boului.

Areal de manifestare: Mintiu Gherlii, Fizeșu Gherlii, comuna Unguraș, Mănăstirea (comuna Mica) din județul Cluj, pe Valea Someșului; Tăure, Figa, Măgheruș, Căianu Mic, Căianu Mare, în vestul județului Bistrița-Năsăud.

Descriere sumară: După slujba de la biserică, în prima sau a doua zi de Rusalii, tinerii împodobesc un bou, cu frunze, flori și panglici colorate. Fac o cunună de flori pe care o pun în coarnele boului, iar corpul îl împodobesc cu cadre de lemn pe care sunt fixate flori și frunze. Obiceiul este, de fapt, o procesiune pe ulițele satului, având în centru bou împodobit astfel. Boul este mînat, în funcție de localitate, de feciori sau de paparude (*papalugăra* sau *hâzii*, personaje îmbrăcate în frunze verzi), fetele având misiunea de a-l prinde de coarne. Se spune că fata care va reuși prima acest lucru se va mărita în acel an. În fața boului sătenii, prezenți pe ulițele satului, aruncă găleți cu apă, cu credința că astfel anul va fi bogat, iar roadele pămîntului, îndestulătoare. Obiceiul se încheie cu o petrecere a tinerilor, în

Prinsul boului împănat, Mănăstirea, comuna Mica, jud. Cluj, 1995; foto Narcisa Știucă

unele locuri aceasta fiind sărbătoarea întregului sat, cu artiști invitați, cu mâncare și voie bună. Are semnificația unui rit de fecunditate și de fertilitate. Obiceiul cunoaște diferențe de la o localitate la alta.

Practicanți: fetele nemăritate și feciorii; întreaga comunitate participă la procesiune, pe străzile satului.

Categorie de vîrstă: tineri până la vârsta căsătoriei.

Sexul: masculin și feminin.

Categorie socioprofesională: diverse categorii socioprofesionale.

Naționalitatea: română.

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Obiceiul este încă viu și se mai practică în satele menționate. Cu toate acestea, boii fiind niște animale pe cale de dispariție în sate, acest fapt constituie o amenințare și pentru obicei. Continuarea obiceiului depinde și de modul în care autoritățile culturale ale satelor în care acesta se practică vor ști să managerieze desfășurarea lui.

Dr. Iuliana Băncescu,
Cercetător științific II,
Patrimoniu Imaterial și
Cultură Tradițională - INP